

Журко Данііл Олександрович,
аспірант кафедри кримінального права та кримінології
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0009-9483-0913

ПОКАРАННЯ ЗА КВАЛІФІКОВАНІ ВИДИ УМИСНОГО ТЯЖКОГО ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ

PUNISHMENT FOR QUALIFIED TYPES OF INTENTIONAL GRAVE BODILY HARM

Анотація. У статті розглянуті питання встановлення та призначення покарання за умисне тяжке тілесне ушкодження з обтяжуючими обставинами, передбаченими ч. 2 ст. 121 КК України. Ступінь суспільної небезпечності всіх кваліфікованих видів умисного тяжкого тілесного ушкодження визначений законодавцем у санкції ч. 2 ст. 121 КК України, яка передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до десяти років. Порівняння санкцій частини 1 та частини 2 ст. 121 КК України дозволяє стверджувати, що законодавець припускає можливість ототожнення ступеня суспільної небезпечності передбачених ними кримінальних правопорушень у межах позбавлення волі на строк від семи до восьми років. Крім того, аналіз судової практики призначення покарання за вказані діяння свідчить про непоодинокі випадки нівелювання судами впливу обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин на ступінь суспільної небезпечності діяння, що відображається у досить незначних розмірах покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк. У статті обґрунтовані пропозиції передбачити у ст. 121 КК України частини другу та третю, які б містили обтяжуючі та особливо обтяжуючі обставини відповідно. До обтяжуючих обставин доцільно віднести вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження групою осіб чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, а до особливо обтяжуючих – вчинення способом, що має характер особливого мучення, з метою залякування потерпілого або інших осіб, вчинення на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого. У санкціях передбачити такі види та розміри покарання: частина перша – позбавлення волі на строк від чотирьох до шести років, частина друга – позбавлення волі на строк від шести до восьми років, частина третя – позбавлення волі на строк від восьми до десяти років.

Ключові слова: умисне тяжке тілесне ушкодження, покарання, обтяжуючі обставини, кваліфіковані види.

Abstract. The article considers the issues of establishing and imposing punishment for intentional grievous bodily harm with aggravating circumstances, as provided for in Part 2 of Article 121 of the Criminal Code of Ukraine. The degree of social danger of all qualified types of intentional grievous bodily harm is determined by the legislator in the sanction of Part 2 of Article 121 of the Criminal Code of Ukraine, which provides for a penalty of imprisonment for a term of seven to ten years. A comparison of the sanctions of Part 1 and Part 2 of Article 121 of the Criminal Code of Ukraine allows us to assert that the legislator assumes the possibility of identifying the degree of social danger of the criminal offenses provided for by them within the limits of imprisonment for a term of seven to eight years. In addition, an analysis of judicial practice in imposing punishment for the above acts indicates that there are frequent cases of courts

leveling the impact of circumstances aggravating intentional grievous bodily harm on the degree of public danger of the act, which is reflected in fairly small amounts of punishment in the form of imprisonment for a certain period. The article substantiates proposals to provide for parts two and three of Article 121 of the Criminal Code of Ukraine, which would contain aggravating and especially aggravating circumstances, respectively. Aggravating circumstances include intentional infliction of serious bodily harm by a group of persons or for reasons of racial, national or religious intolerance, and especially aggravating circumstances include committing an act in a manner that is particularly tortuous, with the aim of intimidating the victim or other persons, committing an act on order, or causing the death of the victim. The sanctions provide for the following types and amounts of punishment: part one – imprisonment for a term of four to six years, part two – imprisonment for a term of six to eight years, part three – imprisonment for a term of eight to ten years.

Key words: intentional grievous bodily harm, punishment, aggravating circumstances, qualified types.

Постановка проблеми. Частина 2 ст. 121 КК України містить шість обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин: 1) вчинення способом, що має характер особливого мучення; 2) групою осіб; 3) з метою залякування потерпілого або інших осіб; 4) з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості; 5) на замовлення; 6) таке, що спричинило смерть потерпілого. Ступінь суспільної небезпечності всіх кваліфікованих видів умисного тяжкого тілесного ушкодження визначений законодавцем у санкції ч. 2 ст. 121 КК України, яка передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк від семи до десяти років [1].

При цьому ч. 1 ст. 121 КК України передбачає покарання за просте умисне тяжке тілесне ушкодження у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років.

Фактично законодавець припускає можливість ототожнення ступеня суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1 та 2 ст. 121 КК України, у межах позбавлення волі на строк від семи до восьми років.

У судовій практиці призначення покарання за кваліфіковані види умисного тяжкого тілесного ушкодження мають місце непоодинокі випадки застосування ст. 69 «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» КК України, що також свідчить про практичне ототожнення ступеня суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1 та 2 ст. 121 КК України.

Наведене свідчить про необхідність проведення досліджень ступеня суспільної небезпечності кожної обтяжуючої умисне тяжке тілесне ушкодження обставини для визначення виду та розміру покарання, що відповідає цьому ступеню.

Матеріали та методи. Питання пеналізації суспільно небезпечних діянь в Україні досліджувались такими вченими, як М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, І. Г. Богатирьов, Т. А. Денисова, В. Т. Маляренко, В. М. Трубников,

В. І. Тютюгін та ін. Особливості кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи досліджували, зокрема, В. І. Борисов, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, О. М. Джу́жа, А. П. Закалюк, М. І. Мельник, В. В. Шаблистий, Н. М. Ярмиш та ін.

Проте питання пеналізації обтяжуючих умисне тяжке тілесне ушкодження обставин не виступало предметом окремого дослідження, у зв'язку з чим метою статті є обґрунтування видів та розмірів покарання за кваліфіковані види умисного тяжкого тілесного ушкодження.

У статті використовувались декілька методів наукового пізнання, зокрема діалектичний, який дозволив здійснити аналіз практики застосування кримінального законодавства щодо призначення покарання за кваліфіковані види умисного тяжкого тілесного ушкодження. Використання цього та інших методів (системно-структурного, формально-догматичного) дозволило сформулювати пропозиції щодо внесення змін та доповнень до ст. 121 КК України.

Результати. Першою обставиною, що обтяжує умисне тяжке тілесне ушкодження, є вчинення такого діяння способом, що має характер особливого мучення. Поняття особливого мучення за своєю природою є оціночним. При цьому КК України містить й інші схожі за змістом та обсягом оціночні поняття, зокрема, у п. 10 ч. 1 ст. 67 КК до обставин, які обтяжують покарання, належить «вчинення злочину з особливою жорстокістю»; п. 4 ч. 2 ст. 115 КК України містить таку кваліфікуючу ознаку умисного вбивства, як вчинення його «з особливою жорстокістю»; ч. 3 ст. 299 КК України передбачає відповідальність за жорстоке поводження з тваринами, вчинене «з особливою жорстокістю»; ч. 2 ст. 126 КК – умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, що мають характер «мордування» [2, с. 91].

Типовим прикладом опису особливого мучення у судовій практиці є такий.

В. 6 квітня 2008 р. близько 23-ї години після розпивання спиртних напоїв повертався додому і з ревності затіяв сварку із К., з якою він перебував у фактичних шлюбних відносинах. При цьому В. умисно наніс К. удар кулаком у голову, від якого вона впала, а він став наносити їй удари взутими ногами по голові, тулубу, ногах та інших частинах тіла. Усвідомлюючи, що спричиняє потерпілій муки та страждання, завдає їй нестерпного болю, В. вперся їй ногою у спину між лопатками і, застосовуючи фізичну силу, викрутив їй руку та, відтягнувши її, спричинив перелом правої плечової кістки. Після того, продовжуючи свій злочинний намір, привів К. у будинок, де вони проживали, і, коли вона лежала на ліжку, умисно став наносити їй удари дерев'яною кухонною качалкою по ногах, руках, тулубу, голові, а потім взяв дерев'яну настільну кухонну дошку і вдарив нею потерпілу у передню лобну частину голови. Цим В. спричинив К. тілесні ушкодження у вигляді відкритої черепно-мозкової

травми, вдавленого проникаючого перелому лобної кістки зліва з пошкодженням твердої мозкової оболонки, забою головного мозку з точками прикладання, забійної рани лівої лобної ділянки голови, які належать до категорії тяжких тілесних ушкоджень, які небезпечні для життя в момент їх виникнення, яке він вчинив способом, що має характер особливого мучення [3].

Аналіз опису ознаки особливого мучення у цьому та інших судових вироків свідчить про його подібність до поняття особливої жорстокості, визначення якого надається у п. 8 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 № 2, який зазначає, що винний усвідомлює, що завдає потерпілому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом зганьблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глумління тощо) страждань [4]. На зазначену подібність звертали увагу й інші науковці [5, с. 171].

Порівняння санкцій простого та кваліфікованого видів умисного вбивства (а вчинення умисного вбивства з особливою жорстокістю є його кваліфікованим видом) дозволяє стверджувати, що законодавець, як і у випадку з пеналізацією простого та кваліфікованого видів умисного тяжкого тілесного ушкодження, припускає можливість ототожнення ступеня суспільної небезпечності кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1 та 2 ст. 115 КК України, у межах позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

На наш погляд, такий підхід пеналізації діянь суперечить логіці визначення ступеня їх суспільної небезпечності.

Аналіз судових вироків за ч. 2 ст. 121 КК України за ознакою вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження способом, що має характер особливого мучення, свідчить, що суди за відносно однакових обставин вчиненого діяння та за умови повного визнання вини винною особою призначали покарання від найнижчої до найвищої межі санкції цієї норми, тобто мають місце вирoki і з мінімальним строком – сім років позбавлення волі, і з максимальним – десять років позбавлення волі.

При цьому покарання від семи до восьми років позбавлення волі, як уже зазначалось, охоплюється і ч. 1 ст. 121 КК України. Отже, у разі призначення таких розмірів покарання за ч. 2 ст. 121 КК України вплив способу, що має характер особливого мучення, на ступінь тяжкості умисного тяжкого тілесного ушкодження фактично нівелюється.

Наступною кваліфікуючою умисне тяжке тілесне ушкодження обставиною є його вчинення групою осіб. При цьому законодавець не розмежовує у межах цієї обставини види та форми співучасті у кримінальному

правопорушенні. У теорії кримінального права вже зверталась увага на доцільність диференціації кримінальної відповідальності за умисне тяжке тілесне ушкодження з урахуванням видів співучасті – групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою [6, с. 215]. Проте при цьому не досліджувались питання пеналізації умисного тяжкого тілесного ушкодження залежно від кожного з цих видів.

Аналіз судових вироків за ч. 2 ст. 121 КК України за ознакою вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження групою осіб свідчить про непоодинокі випадки застосування судами під час їх винесення ч. 1 ст. 69 «Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом» КК України.

Так, наприклад, цей інститут застосований під час призначення покарання за таке діяння.

К. разом з М. 29 грудня 2009 р. близько 21-ї години 45 хвилин, знаходячись біля магазину «Каріна» по вул. Сокальській, 38 у м. Червонограді Львівської області, з особливою зухвалістю, грубо порушуючи громадський порядок, у присутності сторонніх осіб, використовуючи заздалегідь заготовлені для нанесення тілесних ушкоджень дві дерев'яні палиці, підбігли до П. та спільними діями умисно нанесли численні удари палицями по тильній частині голови та по обличчю і чолю, після чого самотійно припинили свої дії і з місця злочину втекли. Під час призначення покарання винним особам, які повністю визнали вину у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України, суд із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України призначив по чотири роки позбавлення волі, тобто навіть менше, ніж санкція ч. 1 ст. 121 КК України [7].

Видається, що такий підхід також суперечить необхідності врахування правозастосовувачем ступеня суспільної небезпечності діяння, визначеного законодавцем у ч. 2 ст. 121 КК України.

Ще однією кваліфікуючою умисне тяжке тілесне ушкодження ознакою є його вчинення з метою залякування потерпілого або інших осіб. У теорії кримінального права вже висловлювались думки з приводу дещо різного формулювання цієї ознаки у разі криміналізації тотожних суспільно небезпечних діянь. Так, обтяжуючою умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження обставиною (ч. 2 ст. 122 КК України) є залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій, а обтяжуючою побої і мордування обставиною (ч. 2 ст. 126 КК України) є залякування потерпілого чи його близьких [1].

Підхід законодавця, який у тотожних кримінальних правопорушеннях по-різному визначає коло осіб, щодо яких може бути спрямоване залякування, не сприяє визначенню впливу цієї ознаки на ступінь тяжкості цих правопорушень і, відповідно, на уніфікований підхід до їх пеналізації.

Прикладом залякування потерпілого та призначення покарання за цією ознакою ч. 2 ст. 121 КК України є такий. К. намагалась врятувати від побиття

групою осіб свого сина на території власного домоволодіння. З., не даючи змоги пройти їй до будинку на допомогу синові, з метою її залякування, тобто з метою викликати у неї почуття страху перед ним задля виконання його наказу припинити голосно кричати і благати нападників не бити її сина та покинути її домоволодіння. Щоб вона зі страху припинила втручатись у побиття її сина нападниками, З. умисно рукою наніс К. один удар в область перенісся і очей, від чого та упала лівим боком на цементну підлогу коридору, а коли намагалась підвестись у коридорі будинку, голосно кричала і благала припинити знущання, знову з метою її залякування, тобто з метою викликати почуття страху та щоб замовкла і припинила втручатись у побиття сина, умисно наніс їй рукою один удар по голові, від якого К. знову впала лівим боком на цементну підлогу, продовжуючи благати нападників припинити безчинство та покинути її домоволодіння. Після цього З., проявляючи винятковий цинізм, умисно наніс престарілій К., яка перебувала у лежачому та безпорадному стані, не менше чотирьох ударів рукою по голові, супроводжуючи свої дії вимогами у грубій нецензурній формі мовчати, припинити прохання про пощаду.

З урахуванням часткового визнання вини З. було засуджено за це кримінальне правопорушення до семи років позбавлення волі [8].

Мотив расової, національної або релігійної нетерпимості виступає ще однією обтяжуючою умисне тяжке тілесне ушкодження обставиною. Аналіз судової практики свідчить про відсутність в Україні вироків за цією ознакою ч. 2 ст. 121 КК України і, відповідно, про відсутність практики призначення покарання за таке діяння. Разом із тим певні висновки щодо впливу зазначеного мотиву на ступінь суспільної небезпечності кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи можна робити з вироків та призначених покарань за п. 14 ч. 2 ст. 115 КК України (умисне вбивство з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості).

Так, наприклад, за цим пунктом ч. 2 ст. 115 КК України були кваліфіковані дії К., який під час відпочинку, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, у період з 15-ї до 20-ї години 28.05.2017 р. на території рекреаційного центру «Лісовичок», що розташований на 124-му кілометрі автодороги «Київ–Чоп» в с. Березина Житомирського району Житомирської області, декілька разів звертався до М. та виражав негативне ставлення до осіб азербайджанської національності, які проживають на території України, тобто в обвинуваченого виникла нетерпимість до М. з причин приналежності останнього до азербайджанської національності, внаслідок чого К. вирішив умисно вбити потерпілого. З цією метою К., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, взяв невстановленого досудовим розслідуванням ножа, підійшов до альтанки, де перебував М., та, принижуючи останнього за його приналежність до азербайджанської національності, пригрозив потерпілому фізичною розправою.

М. направився до К. для того, щоб вибити ніж з його рук, а К., махаючи поперед собою ножом, зробив декілька кроків назад, спіткнувся та опинився навприсядки. В цей час М., намагаючись знешкодити К., наблизився до нього, а К. з метою протиправного умисного заподіяння смерті потерпілому з мотивів національної нетерпимості до останнього як до особи азербайджанської національності, тримаючи у руці ніж, умисно зі значною силою наніс М. один удар ножом в область грудної клітини, а саме у місце розташування життєво важливого органу – серця. Цим ударом М. було заподіяно тілесне ушкодження у вигляді колото-різаного поранення грудної клітини справа по передній поверхні з ушкодженням підшкірної жирової клітковини, хрящової частини 6-го ребра, пристінкової плеври, перикарда, правого передсердя серця, яке супроводжувалося гострою крововтратою-гемоперекардом та правобічним гемотораксом, тобто мало ознаки тяжкого тілесного ушкодження за критерієм небезпеки для життя в момент його спричинення та знаходилося у прямому причинному зв'язку із настанням смерті М. К. своєї вини не визнав і йому було призначено покарання у вигляді дванадцяти років позбавлення волі [9] (санкція ч. 2 ст. 115 КК України передбачає від десяти до п'ятнадцяти років позбавлення волі або довічне позбавлення волі).

Отже, незважаючи на невизнання вини та наявність обтяжуючої покарання обставини (стану алкогольного сп'яніння), суд у вищенаведеному випадку призначив покарання, наближене до мінімуму, передбачене санкцією ч. 2 ст. 115 КК України. Такий підхід суду також, на наш погляд, нівелює вплив мотиву расової, національної чи релігійної нетерпимості на визначення ступеня суспільної небезпечності діяння.

Вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження на замовлення є передостанньою обтяжуючою обставиною, передбаченою ч. 2 ст. 121 КК України.

Замовленням визнається здійснення особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника) доручення у формі наказу, розпорядження, а також угоди, відповідно до якої виконавець зобов'язується заподіяти умисне тяжке тілесне ушкодження, а замовник – вчинити в інтересах виконавця певні дії матеріального (сплата виконавцеві винагороди за спричинення умисного тяжкого тілесного ушкодження, передача чи збереження прав на майно, звільнення від майнових зобов'язань, тобто винний (виконавець) прагне отримати матеріальну вигоду або іншу винагороду) чи нематеріального (будь-які дії, вчинення чи невчинення яких безпосередньо не пов'язане з матеріальними інтересами виконавця кримінально протиправного діяння, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України) характеру або ж не вчинювати їх [10, с. 137].

За ознакою вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження на замовлення були кваліфіковані дії К. – начальника відділу післяпродажного обслуговування та гарантій АФ «Гранд Автомотив», у якого на ґрунті особистих

неприятних відносин до генерального директора АФ «Гранд Автомотив» Р. виник злочинний умисел, спрямований на умисне заподіяння останньому тяжкого тілесного ушкодження з метою усунення його від виконання своїх професійних обов'язків на тривалий термін, шляхом замовлення виконання цього злочину іншій особі. Для досягнення та реалізації свого злочинного умислу К. почав підшукувати особу, яка б допомогла йому організувати нанесення тяжких тілесних ушкоджень. 18 вересня 2014 р. невстановлена особа у невстановленому місці та невстановлений час, виконуючи домовленість з К., звернулась до свідка Д., який є працівником правоохоронного органу, щодо якого застосовані заходи безпеки, із пропозицією вчинення тяжкого злочину, а саме нанесення тяжких тілесних ушкоджень Р. на замовлення К. шляхом імітування пограбування за грошову винагороду у сумі 6000 (шість тисяч) гривень, на що Д. погодився. Під час проведення контролю за вчиненням злочину у формі імітування обстановки злочину 30 вересня 2014 р. Д., діючи відповідно до розробленого К. плану, направив СМС-повідомлення з відповідним текстом, яким повідомив К., що його замовлення виконане.

Дії К. судом були кваліфіковані за ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 27, ч. 2 ст. 121 КК України та призначене покарання у вигляді позбавлення волі на строк вісім років [11].

Позбавлення волі на строк вісім років охоплюється як санкцією ч. 2 ст. 121 КК України, так і санкцією ч. 1 ст. 121 КК України. Тому, на наш погляд, і у наведеному випадку фактично нівелюється вплив ознаки вчинення досліджуваного діяння на замовлення на визнання ступеня його суспільної небезпечності.

Останньою обтяжуючою обставиною, передбаченою ч. 2 ст. 121 КК України, є спричинення смерті потерпілого внаслідок умисного тяжкого тілесного ушкодження. Більшість таких кримінальних правопорушень вчиняється на побутовому ґрунті у стані алкогольного сп'яніння.

Так, дії В. були кваліфіковані за зазначеною ознакою ч. 2 ст. 121 КК України за таких умов. 17.06.2016 р. у період з 20.00-ї год. 30 хв. до 21-ї год. 30 хв. В., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, під час словесного конфлікту із цивільною дружиною К., який виник на побутовому ґрунті під час розпиття спиртних напоїв, умисно наніс останній не менше семи ударів кулаками обох рук по голові, чим спричинив їй тілесні ушкодження у вигляді лінійного перелому правої тім'яної кістки з поширенням через праву скроневу кістку на основу черепа, крововиливами під мозкові оболонки та в речовину головного мозку, котра ускладнилась набряком-набуханням та стисненням останнього, які належать до тяжких тілесних ушкоджень за ознакою небезпеки для життя в момент заподіяння, від яких остання померла на місці вчинення злочину. В. свою вину у вчиненні інкримінованого правопорушення не визнав

і йому було призначене покарання у вигляді позбавлення волі на строк вісім років [12].

Тобто і у цьому випадку призначене покарання охоплюється як санкцією ч. 2 ст. 121 КК України, так і санкцією ч. 1 ст. 121 КК України.

У теорії кримінального права обґрунтовувались підтримувані нами пропозиції щодо доцільності встановлення покарання за кваліфіковані та особливо кваліфіковані склади кримінальних правопорушень з урахуванням максимальної межі покарання за кожною попередньою частиною статті КК України. Наприклад, у частині другій статті Особливої частини КК України має передбачатися мінімальний термін покарання, рівний максимальному у першій її частині, а розрив між мінімальними та максимальними межами санкцій має бути не більшим за 3–5 років [13, с. 126].

Висновки. З урахуванням викладеного, зокрема судової практики призначення покарання за умисне тяжке тілесне ушкодження з обтяжуючими обставинами, пропонуємо у ст. 121 КК України передбачити частини другу та третю, які б містили обтяжуючі та особливо обтяжуючі обставини відповідно. До обтяжуючих обставин доцільно віднести вчинення умисного тяжкого тілесного ушкодження групою осіб чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, а до особливо обтяжуючих – вчинення способом, що має характер особливого мучення, з метою залякування потерпілого або інших осіб, вчинення на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого. У санкціях передбачити такі види та розміри покарання: частина перша – позбавлення волі на строк від чотирьох до шести років, частина друга – позбавлення волі на строк від шести до восьми років, частина третя – позбавлення волі на строк від восьми до десяти років.

Перелік використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Русакова І. Ю. Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення: аналіз законодавчої конструкції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2018. Т. 2. Випуск 51. С. 88–92. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34556>.
3. Кримінальна справа № 1-75/08. Архів Теофіпольського районного суду Хмельницької області.
4. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text>.
5. Храпцов О. М. Особлива жорстокість як ознака складу кримінального правопорушення (теоретичний та практичний аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2024. Випуск 38. С. 169–177.
6. Русакова І. Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене групою осіб (ч. 2 ст. 121 КК України): вади законодавчого формулювання та проблеми правозастосування. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 211–216.

7. Кримінальна справа № 1-353/10. Архів Червоноградського міського суду Львівської області.

8. Кримінальна справа № 1-23/11. Архів Царичанського районного суду Дніпропетровської області.

9. Кримінальна справа № 278/1904/17. Архів Житомирського районного суду Житомирської області.

10. Митрофанов І. І., Лисенко І. В. Кваліфікуючі ознаки тяжкого тілесного ушкодження. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 20. С. 134–143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2019_20_18.

11. Кримінальна справа № 752/21103/14-к. Архів Голосіївського районного суду м. Києва.

12. Кримінальна справа № 569/14037/16-к. Архів Рівненського міського суду Рівненської області.

13. Корабель М. Г., Шинкарьов Ю. В. Конфіскація майна як вид кримінального покарання : монографія. Харків : Право, 2018. 176 с.

References:

1. Kryminalnyy kodeks Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 05 kvitnya 2001 r. [Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 5, 2001]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

2. Rusakova, I. Y. (2018). Umysne tyazhke tilesne ushkodzhennya, vchynene sposobom, shcho maye kharakter osoblyvoho muchennya: analiz zakonodavchoyi konstruktsiyi [Intentional grievous bodily harm committed by a method that has the character of special torture: analysis of the legislative construction]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*. T. 2. Vypusk 51. P. 88–92. Retrieved from: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/34556> [in Ukrainian].

3. Kryminalna sprava № 1-75/08. Arkhiv Teofipolskoho rayonnoho sudu Khmelnytskoyi oblasti [Criminal case No. 1-75/08. Archive of the Teofipol District Court of Khmelnytskyi Region]. [in Ukrainian].

4. Pro sudovu praktyku v spravakh pro zlochyny proty zhyttya ta zdorovya osoby: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrayiny vid 07.02.2003 № 2 [On judicial practice in cases of crimes against life and health of a person: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated 07.02.2003 No. 2]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03#Text> [in Ukrainian].

5. Khramtsov, O. M. (2024). Osoblyva zhorstokist yak oznaka skladu kryminalnoho pravoporushennya (teoretychnyy ta praktychnyy aspekt) [Special cruelty as a sign of the composition of a criminal offense (theoretical and practical aspect)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Pravo»*. Vypusk 38. P. 169–177 [in Ukrainian].

6. Rusakova, I. (2018). Umysne tyazhke tilesne ushkodzhennya, vchynene hrupoyu osib (ch. 2 st. 121 KK Ukrayiny): vady zakonodavchoho formulyuvannya ta problemy pravozastosuvannya [Intentional grievous bodily harm committed by a group of persons (Part 2 of Article 121 of the Criminal Code of Ukraine): defects in legislative formulation and problems of law enforcement)]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. No. 9. P. 211–216 [in Ukrainian].

7. Kryminalna sprava № 1-353/10. Arkhiv Chervonohradskoho miskoho sudu Lvivskoyi oblasti [Criminal case No. 1-353/10. Archive of the Chervonohrad City Court of Lviv Region]. [in Ukrainian].

8. Kryminalna sprava № 1-23/11. Arkhiv Tsarychanskoho rayonnoho sudu Dnipropetrovskoyi oblasti [Criminal case No. 1-23/11. Archive of the Tsarychansky District Court of Dnipropetrovsk Region]. [in Ukrainian].

9. Kryminalna sprava № 278/1904/17. Arkhiv Zhytomyrskoho rayonnoho sudu Zhytomyrskoyi oblasti [Criminal case No. 278/1904/17. Archive of the Zhytomyr District Court of Zhytomyr Region]. [in Ukrainian].

10. Mytrofanov, I. I., Lysenko, I. V. (2019). Kvalifikuyuchi oznaky tyazhkoho tilesnoho ushkodzhennya [Qualifying signs of serious bodily harm]. *Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoyi akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny*. No 20. P. 134–143. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vprc_2019_20_18.

11. Kryminalna sprava № 752/21103/14-k. Arkhiv Holosiyivskoho rayonnoho sudu m. Kyieva [Criminal case No. 752/21103/14-k. Archive of the Holosiivskyi District Court of Kyiv]. [in Ukrainian].

12. Kryminalna sprava № 569/14037/16-k. Arkhiv Rivnenskoho miskoho sudu Rivnenskoyi oblasti [Criminal case No. 569/14037/16-k. Archive of the Rivne City Court of the Rivne Region]. [in Ukrainian].

13. Korabel, M. G., Shynkarov, Y. V. (2018). *Konfiskatsiya mayna yak vyd kryminalnoho pokarannya: monohrafiya* [Confiscation of property as a type of criminal punishment: monograph]. Kharkiv: Pravo. 176 p. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 26.09.2025

Дата прийняття статті: 24.10.2025

Опубліковано: 05.12.2025

